

Túlélő üzemmódban

Elengedünk-e egy ma még restaurálható, csúcsmínőségre képes ágazatot, vagy sem?

 Kiss Eszter Veronika

Gyimesi Lászlóval, a Magyar Zeneművészek és Táncművészek Szakszervezetének alelnökével, a Művészeti Szakszervezetek Szövetségének elnökével és Zsoldos Dáviddal, a Magyar Zenei Tanács elnökével a jelenlegi helyzet lehetőségeit jártuk körbe. Szó esett a zenekarok közti szolidaritás hiányáról, a valamilyen kapcsolatrendszeren alapuló megkülönböztetés elfogadásáról, az összefogás helyett a saját jötevők kegyeinek kereséséről, és arról, hogy az elmúlt évek forrásbőségét nem tudtuk kihasználni arra, hogy olyan struktúrákat építsünk ki, amelyek egy visszaesést tompítani tudnának – a szimfonikus zenekari életről őszintén.

■ 2023 bizonyos szempontból vízvonalzó lesz a szimfonikus zenekarok számára. Említhetnénk a 2022-es támogatások hiányos kifizetését, a sokszorosára emelkedő költségeket, vagy Demeter Szilárd ominózus nyilatkozatát. Ebben a helyzetben összefognak a zenekarok, vagy inkább kivárik, hátha a másik bedobja a törülközőt? Egyáltalán, mi várható rövidtávon?

Zsoldos Dávid:

Demeter Szilárd megnyilvánulásai szerintem feleslegesen sok visszacsatolást kaptak, főleg ahhoz képest, hogy hozzá soha nem tartozott ez a terület. De nem lehet csodálkozni azon, hogy hivatalos közlések hiányában mindenki túlreagálta a legapróbb közlést is. A PKÜ (Petőfi Kulturális Ügynökség) vezetője nekem azt mondta, hogy alapvetően a vidéki együttesek, a lokális kulturális centrumok védelmében reagált a témára – ezzel amúgy teljesen egyet lehet érteni: ha van túlkínálat, azt nem Debrecenben, Pécsen, vagy Szegeden kell keresni. A zenekarok közül senki sem foglalkozik azzal, hogy ha majd a másik csődbe megy, akkor neki könnyebb lesz vagy több pénzt kap.

A döntéshozó helyzetét nyilván megkönnyítette volna, ha valamelyik zenekar az elmúlt hónapokban bedobta volna a törülközőt, mert hiszen akkor a következő pénz elosztáskor azzal a

zenekarral már nem kell számolnia, de szerencsére ez nem így történt.

Gyimesi László:

Demeter Szilárdnak bármilyen súlypontba állítása alapvető tévedés, minden ezzel kapcsolatos reakció túlreagálás, nem hiszem, hogy nagyobb jelentőséget kell ennek tulajdonítani. Én is beszéltem vele erről többször, és ugyanezt erősítette meg. Demeter Szilárd igazán

fajsúlyos nyilatkozata az elhíresült interjúban a szimfonikus zenekaroknál sokkal figyelemre méltóbb megállapítás, mégpedig az, hogy a kulturális életben rengeteg teljesen felesleges párhuzamosság van. A kulturális életben az egyik legkisebb szelet a szimfonikus zenekarok, csak pont ezután jött a szimfonikus zenekari példa. Ha valaki figyelmesen elolvassa, látja, hogy nem is arról szól, hogy sok vagy kevés a zenekar, hanem arról, hogy egy információ alapján – ami egyébként teljesen fals információ, még ha némi igazságmorszát tartalmaz is – hogy nem is lehetne egyszerre négy-nél több zenekart kiállítani, mert a 12 zenekarban nagyjából négy zenekarnyi zenész játszik. Pontosan tudjuk, hogy miről beszélt, és ha más nem is, de azt le kell szűrjük belőle, hogy nem lehet hülyének nézni a döntéshozókat, ők is látják, hogy vannak átfedések, még ha nem is úgy, ahogy ebben az interjúban elhangzott. A kérdésen, hogy mi lesz most, én csak meglepődni tudok. A TAO megszüntetése után egy jelentős támogatás szakadt a zenei életre, az előadóművészeti szervezetekre. Azt megelőzően a

TAO volt, és a szimfonikus zenekarok többségének, egy-két kivételtől eltekintve elenyésző TAO-bevétele volt. Tehát az a 9-10 milliárd forint plusz, ami a 37 milliárdból megjelent ebben a szférában, a sokszorosa annak, mint ami előtte valaha létezett.

Én súlyos aránytévesztésnek érzem azt, hogy azért, mert volt egy olyan esztendő – 1-2 évről beszélünk – amikor a Covid után rettenetesen sok pénz lett hirtelen, és most lesz egy nehezebb év, ami még ezzel együtt is jobb lesz, mint a korábbi időszak, már mindenki a vészharangot kongatja.

Én végigcsináltam egy zenekar megszüntetését. Az egyes szám első személy nem nagyképűségből fakad, hanem mert tényleg én magam csináltam végig. Ez a Duna Szimfonikus Zenekar. Született egy miniszteri döntés, hogy a Duna Művészegyüttes szimfonikus zenekari részét a fenntartó, jelen esetben a minisztérium megszünteti. Egy nagyon nehéz és keserves, de végül is eredményes egyeztetési sor mentén a miniszter megváltoztatta a döntését, és nem megszüntette, hanem a fenntartói jogokat adta át, egyébként egy, a szakszervezet tulajdonát képező nonprofit kft-nek. És akkor jön a kérdés, ki vett ebben a történetben részt? Ha pozitív szereplőt kell keresni, akkor abszurd módon a legnagyobb szövetséges ebben a „ne szüntessük meg” folyamatban maga a minisztérium volt, amely eredetileg meg akarta szüntetni. Az ebben leginkább érdekelt szimfonikus zenekari szövetség meg sem szólalt az ügyben. Egy aktív lépést sem tett, a zenekarokról ne is beszéljünk, amelyek szerényen meghúzódtak a sarokban, és örültek, hogy a járványnak, vagyis a zenekarok megszüntetési folyamatának nem ők az elszenvedői az adott pillanatban. Hihetetlenül rossz érzés volt ezt végigélni. Ez az igazság. A Zenei Tanács volt az egyetlen zenei szervezet, amelyik megszólalt ebben az ügyben. Azt nem mondom, hogy elementáris erejű volt a megszólalása, de legalább hangozott az aggodalmainak.

Tapasztalataim szerint nincs szolidaritás a zenekarok között, sőt, tulajdonképpen könnyűszerrel elfogadják a kivételezést, a valamilyen kapcsolatrendszeren alapuló megkülönböztetést, az ötszörös, tízszeres támogatási különbségeket, és mindenki a saját pozícióját próbálja őrizni, menteni. Ez nagyon szomorú. Ha a kérdés arra

irányul, hogy a zenekarok összefognak, vagy inkább mindenki megkeresi a saját jótevőjét, akkor Magyarországon az utóbbi a helyzet.

ZsD:

A magyar szimfonikus zenekarok közösségének nincs más választása, mint részt venni egy olyan rendszer kidolgozásában, amely egyrészt objektív és minél kevésbé manipulálható mérőszámokon alapul, másrészt kiszámíthatóságot jelent mind a zenei ökoszisztéma, mind pedig a finanszírozó számára. Tehát világos szabályok, egyenlő mérce és tervezhetőség. Az egyenlőség elve viszont még nem jelenti azt, hogy a zenekarok közti különbségeket ne lehetne és kellene érvényesíteni. Nyilván más helyzetben, más feladatokat lát el a Rádiózenekar és a fél nyugati országrészt bejáró Győri Filharmonikusok. De ha ugyanazon állami forrásért versenyeznek, azonosítani kell azokat a paramétereket – az alkalmazott mûszikusok létszáma például nyilvánvalóan egy ilyen adat –, amelyek az együttesek működésében és eredményességében kulcsszerepet játszanak és objektíve összevetethetők. Ezekre kell építeni egy kiszámítható alaptámogatást, és emellett figyelni kell arra, hogy a rendszer tartalmazzon olyan ösztönzőket, amelyek visszacsatolják a kiemelkedő eredményeket, illetve motiválják az együtteseket a kulturális stratégia céljaira: fiatalok és nehéz társadalmi helyzetben lévő csoportok elérése, kortárs zene, nemzetközi kapcsolatok, közönségépítés. És valószínűleg két percen belül már harmadszor ismétlem ezt a szót, de a lényeg a kiszámíthatóság, csupa nagybetűvel. Az, hogy hosszútávon kiszámíthatóságot teremtsünk a zenekarok számára, felér egy szabad szemmel jól látható összeggel. Békeidőkben is, de most különösen, mert szemben az elmúlt 8-10 év szinte korlátlan forrásbőségével, egy olyan időszakba léptünk be, amire a legközelebbi párhuzamot csak a '90-es években találunk. Egészen másképp működik a gazdaság egy 4%-os és egy 14%-os kamatkörnyezetben – én erősen tartok attól, hogy a következő pár évben le fogunk szakadni nemhogy a nyugati országoktól, de régiós összevetésben is.

A magyar szimfonikus zenekarok közösségének nincs más választása, mint részt venni egy olyan rendszer kidolgozásában, amely egyrészt objektív és minél kevésbé manipulálható mérőszámokon alapul, másrészt kiszámíthatóságot jelent mind a zenei ökoszisztéma, mind pedig a finanszírozó számára.

GyL:

Elindultunk egy másik irányba, ami kicsit a jövőről szól, nem a jelenről, noha a jelenből adódnak a következtetések. Az aggodalom abból fakad, hogy bármikor meg lehet lóbálni ezt a bizonyos kardot a zenekarok feje fölött, hogy nagyon sokan vagytok. Ez a sok vagy kevés, bármilyen relációban nézve, sima demagógia. A zenekarok nem úgy születnek, hogy megbeszéli 80 zenész, hogy holnaptól mi egy zenekar vagyunk. Ezt egy amatőr garázs-zenekar szokta így szervezni, és nem egy szimfonikus zenekar. A szimfonikus zenekar mögött mindig egy fenntartó áll, és politikai, de legalább szakmapolitikai elhatározás szükséges ahhoz, hogy milyen zenekart akarnak létrehozni. Az elmúlt időszakban Magyarországon a zenekarok száma gyarapodott, elsősorban az önkormányzati fenntartású zenekarokra gondolok, amit nem lehet másképp értelmezni, mint hogy a magyar önkormányzatok fontosnak tartják, hogy ilyen kulturális értékkel is előálljanak, szolgáljanak a saját területükön. Ez azt jelenti, hogy az adófizető polgárok igényes zenei kultúrát kaphatnak a befizetett közpénz fejében. Ezt a fajta zenekari szám növekedést nem lehet átértelmezni a pénzszerűzés és a felelőtlen gazdálkodás irányában. Az a méricskélés, ami ilyen értelemben folyik, nevésséges. Ma Magyarországon a szimfonikus zenekarok által munkaviszonyban foglalkoztatott zenészek száma 1330-1400 fő között van. A foglalkoztatási piacon ilyen kicsi számot nem is lehet mérni, ha átlépünk a mikrogazdaságból a makrogazdaságba, akkor ez semmilyen szempontból nem tétel. Én nem vagyok pesszimista, mert az idő azt igazolta, hogy a kormányzat, a magyar állam komolyan veszi ezeket a zenekarokat, és nem itt akarja megspórolni az egyéb növekvő költségeit. Ahhoz, hogy a zenekarokról egységesen beszélhessünk, először el kell döntenünk, hogy lehet-e egyáltalán róluk egységesen beszélni. Ez döntés kérdése. Szerintem egyébként nem lehet. Szakmailag sokféle szempontból lehet beszélni az együttesekről, de támogatási szempontból nem. Vannak állami kötelezettségek, amelyekről az állam dönthet, hogy kivel láttatja el, és vannak ezen belül is különféle támogatások. Ha tetszik, ha nem, az elmúlt 30 év azt igazolta, hogy mindig vannak megkülönböztetettek. Ezeknek a száma változott csak. Budapesten is van öt-hat olyan zenekar, amelyik nagyjából hasonló szinten támogatott, mint a nem Budapesten működő zenekarok, és ez egy nagy csoport. Ami ezen kívül van, az állam közvetlen érdekeltségi körébe tartozik, arra kár is lenne ráhúzni egy egységesített támogatási rendszert. A többire viszont feltétlenül szükséges lenne. Ez nem azt jelenti, hogy ezek a zenekarok egyformák, azt viszont igen, hogy hasonló jogállásúak. A kettő között óriási a különbség.

■ *A kiszámíthatóság talán az egyik legfontosabb kulcskérdés, hiszen ebben a szakmában évekkal előre kell tervezni. 2022-ben a megítélt támogatásnak csak kevesebb, mint a fele és az is késve érkezett meg, miközben a költsé-*

gek sokszorosára emelkedtek, éppen ezért okozott nagy gondot. Várható, hogy a zenekari támogatásnál is megjelenik a kiszámíthatóság?

GyL:

A kiszámíthatóság – bármennyire is szeretnénk – a szó teljes értelmében nem fog megvalósulni. Azt meg lehet előre mondani, hogy megfelelő szabályrendszerek alapján a következő három évben mekkora összeget ad az állam, de arra nem tud garanciát vállalni, hogy a világ hogyan változik, és az az összeg mire lesz elég. Lehet, hogy ami ma támogatási szintben elfogadható, az egy év múlva sokkal kevesebbet ér.

ZsD:

Azért erre megvannak az eszközök, amelyeket a gazdaság számos területén alkalmaznak – a támogatásokat ugyanúgy lehetne indexálni az inflációval, mint a nyugdíjakat. Az előadóművészet olyan sportág, ahol a siker egyik fontos eleme a tervezhetőség – nyilván beüthet egy covid, vagy bármely “fekete hattyú” esemény, de tervezhető kockázatokat kezelni kell tudni. És a döntéshozóknak érdemes megfontolni, hogy ezzel nem “adakoznak”, hanem a saját befektetésüket, az elmúlt 100 év magyar adófizetőinek a befektetéseit védik, mert az a néhány milliárd forint, ami nem, vagy későn érkezik meg, az hosszú évek építkezéseit akaszthatja meg, vagy rosszabb esetben teheti semmissé. Azt el lehet fogadni, hogy a dinamikus fejlődés, az új kulturális beruházások kora jó időre lezárult, de arra azért érdemes figyelni, hogy az elért eredményeket ne adjuk fel.

Az a nemzetközi pozíció, amelyet generációkon keresztül vívott ki a magyar zenei élet – és különösen a zeneoktatás –, olyan hungaricum, amit nagyságrendekkel olcsóbb megtartani, mint utána évek, évtizedek alatt újjáépíteni.

Ami a kiszámíthatóságot illeti: az a megállapodás, amit Vashegyi György 2020-ban kötött a kormányzattal, nemcsak számszakilag volt jelentős, hanem azért is, mert arra 3 évig számíhattak a zenekarok. Amikor tavaly áprilistól egészen november végéig leálltak a kifizetések, a problémán sokat enyhített volna, ha a zenekarvezetők már nyáron tervezhettek volna azzal, hogy a járandóságuk több mint a felét egyáltalán nem fogják megkapni. Nemcsak az ő idegrendszerüket kímélte volna, de kevesebb koncertet kellett volna lemondani.

GyL:

Nagyon szívesen értenék egyet veled. De a politikának van egy egyszerű működési elve: mindig arra költi a pénzt, amire akarja és ami neki fontos.

ZsD:

A hatékony keretrendszerek, a több évre szóló megállapodások és a szakmai egyeztetések pont arra valók, hogy a politikai döntésekből fakadó volatilitásokat csilapítsák. Megjegyzem, ez a politikusok munkáját segíti, nemcsak a döntéshozatalban, de a döntések validálásában, a felelősség megosztásában is.

GyL:

Ezek a problémák a mi problémáink, egy abszolút belterjes probléma. Aki benne van, és érti, hogy miről szól, az ebben teljes mértékben partner. Politikusok döntenek. Hány településen van nagyobb létesítmény, mint amekkora a környező településekkel együtt a teljes lakosság száma? Lehetne koncerttermeket is építeni, és ugyanúgy felesleges lenne. Én nem a mostani politikát kárhoztatom, mert a korábbi politika még ennyire sem szívlelte a szimfonikus zenekari életet, de nem érzem azt, hogy lenne bárkinek komoly súlya ebben.

Elhangzott Vashegyi György neve. Ő példátlan pozícióba került, amikor egyidejűleg a MMA és a Nemzeti Kulturális Tanács elnöke volt, ehhez képest nem láttam, hogy olyan kezdeményezések születtek volna, akár az ő, akár az akadémia részéről, amelyek ebbe az irányba fordították volna a szimfonikus zenekari finanszírozást.

És ezzel nem Vashegyit akarom elmarasztalni, csak egy jelenségről beszélek. Visszatérve, mit lehet elvárni? Én nagyon elégedett lennék, ha a támogatás kiszámítható

Elmaradt interjú

Munkatársunk levelben kereste meg az NFZ sajtóreferensén keresztül Vashegyi Györgyöt, azzal, hogy a Zenekar 2022/5-ös számában közölt rövid riportja után ebben a lapszámban – a szóban megígért – hosszabb, részletekre is kiterjedő interjú kerülhessen az olvasók elé.

Fontosnak tartottuk volna tájékoztatni az Olvasót, hogy a magyar zenei élet számos vezető pozícióját felhalmozó művész, vajon hogyan látja zenekara helyzetét, sőt még tovább menve, hogyan látja a többi magyarországi szimfonikus zenekar jelenét és jövőjét a mostanra kialakult rendkívül nehéz viszonyok között.

Interjú kérésünkre az alábbi választ kaptuk:

„Köszönjük a megkeresést!

Vashegyi György Főzeneigazgató Úrral egyeztettem és nagyon sajnálom, de azt a választ kaptam, hogy a lapnak a jövőben nem kíván interjút adni.”

Öszintén reméljük, hogy a zenekultúrával és zenekarainkkal kapcsolatos elképzeléseit a jövőben mégis tudjuk közvetíteni a Zenekar olvasói számára. Mi nyitottak vagyunk minden építő gondolatra! (a Szerk.)

lenne, és attól sem esnék kétségbe, ha csak egy évre látnánk előre, de ha legalább azt az egy évet a költségvetési törvények garantálnák, már nagyon nagy előrelépés lenne.

■ Beszéljünk az utánpótlás kérdéséről, és a zeneoktatásról, ami szintén feltétele a zenei életnek, akár közönység, akár előadói oldalon.

ZsD:

A zeneoktatás komoly bajban van, amelynek okai szorosan összefüggenek a közoktatás problémáival, hiszen a zeneoktatás ennek a jóval nagyobb rendszernek a jelenlegi vergődéséhez van kötve. Amíg a közoktatás válsága nem rendeződik, addig a zeneoktatás strukturális problémáit sem nagyon tudjuk megoldani. Ez pedig azért kritikus, mert ami itt elvész, az a felmenő rendszerbe továbbgörög, és egyre nehezebben orvosolható. A jelenlegi krízis pedig egyáltalán nem újkeletű, már 2016-17 táján érzékelhető volt, és ma már szerintem bőven túl vagyunk azon a ponton, hogy ezt a folyamatot nagyon komoly erőfeszítések – és források – nélkül meg lehetne állítani. Azt gondolom, hogy nem lehet elégszer elmondani: az, hogy hány és milyen minőségű zenekarunk lesz 10-15 év múlva, az erősen függ a sok sebből vérző alapfokú művészetoktatástól, és az erre épülő, jelenleg meglehetősen térdre rogyott oktatási piramistól, fel egészen a Zeneakadémiáig.

GyL:

Ezzel a helyzetképpel nem értek egyet. Ma és több évtizede Magyarországon nagyjából 110 ezer gyerek tanul az alapfokú zeneoktatásban, ez a szám egyébként viszonylag stabil, és nem befolyásolja a demográfiai csökkenés sem. Összesen 10 ezer fölött van a zenepedagógusok száma. Nem értek a magyar közoktatási és köznevelési rendszerhez, és nem is feladatam, de azzal az államosított, központosított rendszerrel, ami 2011 után létrejött, ha valamelyik intézménytípus jól járt, az éppen a zeniskola volt, tudniillik garantáltan megkapták a működésükhöz szükséges feltételeket az államtól. Nem kellett bezárni egyetlen zeneiskolát sem emiatt. Nem vitatom, hogy vannak problémák, és azt sem, hogy a jelenlegi háromszintes oktatási modell végén kétséges eredményekkel jönnek ki a végzősök. Azért azt ne hagyjuk figyelmen kívül, hogy a magyar állam 2011 óta olyasmire vállalkozott, amire korábban soha egyetlen elődje sem, hogy az alapfokú zeneoktatás feltételeit garantálja.

ZsD:

Az állam valóban magához vett egy feladatot – de ez csak abban az esetben pozitívum, ha utána ezt a feladatot legalább olyan minőségben látja el, mint korábban az önkormányzatok. Én alapvetően nem vagyok a központosítások híve, de ha valamely változáshoz annak idején optimistán álltam hozzá, az a zeneoktatás volt. A jelen helyzet pedig az, hogy kétségbeejtő zenepedagóg-

gus-hiány és ezzel összefüggésben minőségi visszaesés van. És ennek a legfontosabb oka, hogy a zenepedagógus, mint életpályamodellel nem létezik.

GyL:

Ugyanaz az életpályamodellel, mint egy középiskolai tanárnak.

ZsD:

Pont erről beszélek. Nemcsak azt ígérjük meg a pályakezdő tanárnak, hogy az első évben nettó 700 eurót fog keresni, hanem azt is, hogy ez nagyjából 10 év múlva is így lesz. Aztán csodálkozunk, ha ennek nyomán hanyatt-homlok az első adandó alkalommal szakmát, vagy országot vált.

GyL:

Nagyon szomorú tény, hogy a művészetoktatás sajnálatos módon még így is jobban áll, mint az általános közoktatási helyzet.

ZsD:

Hát, maradjunk annyiban, hogy azon nyilván boldogan eldiskurálnánk, hogy milyen lenne egy ideális, motiváló, méltányos zenetanári életpályamodellel. De a probléma célfüggvénye jelenleg nem a méltányosság – attól fényévekre vagyunk –, hanem egy még elégségesen elérhető rendszer. Leegyszerűsítve: nem morális kérdés, hanem a van meg a nincs kérdése. Ha egy fiatal zenetanár házaspárnak esélye sincs itthon a szakmájából megélni, akkor vagy nem abból, vagy nem itthon fognak megélni. És ebből a szempontból irreleváns, hogy földrajz-biológia szakos évfolyamtársaik talán még rosszabb helyzetben vannak.

■ *Három fontos fesztivált emelnék ki, amelyek mutatják, hogy a komolyzene iránti igény nagy, és a magyar zenei élet bizonyos szegmense ma is csúcskategória: KaposFest, Fesztiválakadémia, Wagner-napok.*

ZsD:

Egy fesztivál nemcsak kulturális, hanem turisztikai „termék” is. Kérdés, hogy most, amikor a turizmusra nem építhetünk úgy, mint a covid előtt, elengedjük-e ezeket a csúcstermékeket, vagy áthidaljuk ezt a pár nehéz évet. Tény, hogy a Müpának és Fischer Ádámnak köszönhetően a világ egyik legrangosabb Wagner-fesztiválja Budapesten van – Bayreuth-hoz mérhető élményt nyújt, ellenben hozzáférhető. 2019-ben a Wagner-rajongók a

világ minden tájáról egy évvel korábban, napok alatt kapkodták el a jegyeket a 2020-as fesztiválra. Drága? Nyilván, de töredéke a bartheuth-i költségeknek, és igazi csúcstermék. Ha lemondanánk róla, talán soha nem lehetne visszaépíteni. Ugyanez igaz a KaposFestre, amely ahhoz képest, hogy a világ legjobb kamarazenészei játszanak néha egy nap többször is, ráadásul viccesen kevés pénzből valósul meg. A Fesztiválakadémiát pedig nem illik méltatnom, mert ott voltam az alapításánál. De arra valóban érdemes lenne ránézni, hogy melyik fesztivál mire mennyit fordít, melyiknek van valóban nemzetközi visszhangja, relevanciája, mekkora és milyen közönséghez jut el. Biztosan lehetne okosabban költeni, én örömmel látnék néhány komoly auditot is, de az biztos, hogy ezekre a fesztiválokra vigyázni kell. És lehet, hogy egy KaposFest-koncertet csak pár száz ember hallgat helyben, de élőben adtuk a videoközvetítés jelét New Yorkba, az egyik legkomolyabb nemzetközi online platformra. Ha már mindenáron luxusköltésnek akarjuk címkézni ezeket a fesztiválokat, akkor vegyük észre, hogy olyan országimázst építünk velük, amit mással nehezen vagy sehogy. Lehet, hogy a klasszikus zene nem ér el széles társadalmi rétegeket, de azt se felejtjük el, hogy ez egy olyan műfaj, amely Tokiótól Torontóig releváns. És ha bemegyünk a torontói Royal Academy-re, az első dolog, amit meglátunk a hallban, egy Bartók-szobor. Ráadásul, ha már keleti nyitásról beszélünk, a nyugati zene-kultúra az egyike azon viszonylag kevés területnek, amelyek meg tudták hódítani a távol-keleti kulturális tudatot. Kínában, Japánban és Koreában szó szerint tömegek tanulnak mindenféle hangszeren klasszikus zenét.

GyL:

Nem hiszem, hogy bármiben más lenne a véleményem.

Olyan terepen versenyeztetik az egész komolyzenei szcénát, ahol az teljes-séggel esélytelen.

A Wagner-napokat meg lehet szervezni, de minden zenekar nem tud és nem is kell, hogy felmutasson ilyen fesztivált. Nem szeretek Budapest és vidék relációban gondolkodni, de azt sem szabad elfelejteni, hogy egy vidéki zenekari zenész karrierjének a határai általában a város határában érnek véget. A lehetőségei abban merülnek ki, hogy a városi zenekarba mehet játszani és a zeneiskolába tanítani. Ehhez ért, ő csak például hegedülni tanult meg, és csak „annyira”, ahogy ott, mondjuk a városban a szimfonikus zenekarban erre szüksége van. Jól hegedül, de valószínűleg nem úgy, mint a világsztárok. Itt nem is világsztárra, hanem éppen órá van szükség.

Van egy csillogó felszíne az ügynek, amit fel kell tudni mutatni, mint a Wagner-napokat, de közben van egy teljesen egyenlőtlen verseny. Ilyen jelenségek a klasszikusnak álcázott bulvár zene kirakatemberei, akik lerabolják a politika előtt az egész ügyet. A politika meg elhiszi, hogy ez az, amit nekünk, többi valódi zenekarnak is kellene csinálni.

Nem tudom, hogy ezen lehet, vagy kell-e változtatni. Maradjunk a városi, nemzeti minősítésű együtteseknél, amelyek rengeteg ifjúsági koncertet adnak, nagy részét tornatermekben, és lehet, hogy az ott ülő 200 gyerekből ez a zene kettőt megérint. Ez egy olyan kulturális misztérió, amit nem helyettesíthet semmi. Hogy versenyezzen ez a városi zenekar egy olyan rapperrel, akinek tízmillió nézettsége van a Yout Tube-on, hogy lehet azt elmagyarázni, hogy amit mi csinálunk, az ennek ellenére óriási érték? Az állam azért nagyjából tisztában van azzal, ha másért nem, a szegényérzet miatt, hogy jobb nem bántani ezeket a régmúlta visszatekintő, nagy neveket felsorakoztató műfajokat, mint például a szimfonikus zene. Ilyen értelemben van védelme az ügynek, csak ez kevés. A magyar szimfonikus zenekarokban, leszámítva a piedesztálra emelt együtteseket, rosszul keresnek a zenészek. A vidéki zenekaroknál a zenésznek nincs választási lehetősége. Nincs másik együttes, a városba köti az élete. Mit tud csinálni? A mobilitás a jelenlegi magyar viszonyoktól idegen dolog. A magyar ingatlanállomány jelentős többsége van magántulajdonban, Nyugat-Európában pont fordítva, Amerikáról nem is beszélve. A magyar ember nem tud elmenekülni a saját maga teremtette áldozati helyzetből, és ez a zenekarokon belüli mozgást is lefékezi. A vidéki zenekaroknál ez egy nagy hátrány, ami egyetlen budapesti zenekarnál sem jelenik meg. És még egy gondolat: zavaró az is, hogy a zenekarokat az általam nagyra becsült igazgatók egy része sajátjának tekinti, holtan erről szó sincs.

ZsD:

Kétféle zenekar létezik: van, amikor a zenekarnak van karmestere, és van, amikor a karmesternek van zenekara... Fischer Iván nemcsak a Fesztiválzenekar alapítója, de ma már a két márka gyakorlatilag egybeforrt és ugyanez igaz például Hollerung Gáborra és a Budafoki Dohnányi Zenekarra is, vagy hogy egy külföldi példát is mondjak, Gardiner együttesére. Az alapító-karmesterekhez nem kötődő zenekarok viszont jobban ki tudják használni a fiatal dirigensek jelentette generációs dinamikát, és én ennek az erejét nem becsülném alá. Az elmúlt egy-két évben a Győri Filharmonikusok Rajna Martint, a MÁV Zenekar Farkas Róbertet, az Alba Regia pedig Dobszay Pétert igazolta le – szerintem ez hatalmas pozitívum. Madaras Gergely még nincs 40 éves, a legerősebb belga együttes élén áll, a világ bármelyik csúczenekaránál örömmel látják, és itt van Török Levente is, aki 30 évesen egy A-kategóriás német színház zeneigazgatója. És a lista korántsem teljes – minden esélyünk megvan rá, hogy 10-20 év múlva a hazai karmesterek nagy generációjáról beszélhessünk.

■ *A megnövekedett költségek velünk maradnak, a támogatás mértéke és majdani értéke homályban. Ki mire számít 2023-ban?*

GyL:

A '23-as évet egyszerűen túlélő üzemmódba helyezem. Azon drukkolok, hogy ne történjenek nagyobb bajok, nem a fejlődés, a kibontakozás és a megvalósítás évének látom. Elképesztően sok bizonytalanság vesz körül bennünket. Ezt most túl kell élni. Bízom abban, hogy tartósan meg tudjuk őrizni a pozícióinkat, és anyagilag az általános mértéknél jobban nem roppan bele senki.

ZsD:

Nagy optimizmus bennem sincs. Az elmúlt évek forrásbőségét nem tudtuk kihasználni arra, hogy olyan struktúrákat építsünk ki, amelyek egy átmeneti vagy tartósabb visszaesést tompítani, kezelni tudnának, és ennek most isszuk meg a levét. Attól tartok, hogy a magas kamatkörnyezet, a fogyasztás visszaesése komoly versenyhátrányt jelent majd a környező országokkal szemben – tippelni sem tudom, hogy meddig. Hogy ezen belül az előadóművészeti szakma milyen sebeket fog kapni, az viszont teljes egészében politikai döntés kérdése: ez nem az az összeg, amit a döntéshozók nem találnak meg, ha nagyon keresik. Becslésem szerint kb. 15-20 százalékot lehet fogni úgy ezen a rendszeren, hogy a meglévő kapacitások és minőség különösebb és tartósabb leépülését elkerüljük. De benne van a jelen helyzetben, hogy elveszítjük azt a kivételes zenei ökoszisztémát, amire az elmúlt 100-120 évben minden magyar muzsikusként büszke volt. Ez az, amit a döntéshozóknak látniuk kell: elengedünk-e egy ma még restaurálható, csúcsmínőségre képes ágazatot, vagy sem. ■